

ЗЛИТТЯ Й ПОГЛИНАННЯ — ФОРМИ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАЦІЙ В НИНІШНІХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ

Постановка проблеми. Корпорації в нинішньому світі виступають одним з найважливіших інститутів, що забезпечують сталий поступальний розвиток економіки, формування соціальних стандартів та установок діяльності підприємницьких структур, механізмів впливу на соціально-економічні та політичні умови життєдіяльності кожної окремої держави і глобалізованого світобуття.

Одним із факторів, що впливає на такий розвиток подій, є процес створення корпоративних утворень. Його еволюція в природному порядку приводить до зміни суті й ролі корпорацій у нинішніх економічних системах.

Аналіз останніх досліджень. Питання злиття підприємств є сучасним, оскільки нинішня економічна система має яскраво виражений глобальний характер, що потребує об'єднання зусиль для реалізації регулюючого впливу на новостворене економічне середовище. Питанню злиття й поглинання приділяв увагу О. Кузмін, який відзначив, що перша хвиля злиття підприємств почалася фактично одночасно з процесом приватизації, друга — з постприватизаційним періодом, а третя — існує і дотепер. Питання злиття підприємств розглядають також інші вчені. Серед них Д.В. Задихайло, О.Р. Кібенко, Г.В. Назарова. Вони відмічають, що процеси злиття в Україні не такі значні, як в країнах з ринковою економікою, і лише незначна кількість вітчизняних корпорацій входить в коло інтересів зарубіжних інвесторів, а вітчизняні практично не вийшли на рівень, коли можна здійснювати досить ефективні консолідації. З числа зарубіжних вчених цьому питанню приділяв увагу Д. Кортен. На його думку, нинішні корпорації і глобалізаційні процеси спричиняють безповоротні катаклізми в соціально-економічному та культурному просторі суспільства.

Ураховуючи проблеми злиття й поглинання, це питання потребує подальших досліджень та загального визначення місця проблеми злиття й поглинання в сучасному світі.

Метою статті є формування суджень щодо сутності форм і методів створення корпорацій, стадій процесу злиття й поглинання та впливів на нього.

Викладення основного матеріалу. Злиття та поглинання або ж, іншими словами, процеси консолі-

дації компаній є одними з найбільш розповсюджених форм створення корпорації у нинішній економіці. Злиття й поглинання — це процеси економічної концентрації засобів виробництва та інших ресурсів компаній з метою такого їхнього поєднання й подальшого використання, яке сприятиме більш ефективному функціонуванню фірми на ринку, підвищенню рівня конкурентоспроможності та збільшенню акціонерної власності.

Іноколи процеси злиття відбуваються за згодою компаній на добровільних засадах. Це одна з форм консолідації, а в іншому випадку — поглинання. Можемо спостерігати також тенденцію ворожості, коли компанія завойовується без її згоди на це. У цьому є основна відмінність визначених форм консолідації.

Існують такі види злиття й поглинання:

Горизонтальні — відбуваються між фірмами однієї галузі або сфери діяльності з метою завоювання більшої ринкової частки вироблюваного товару або послуги.

Вертикальні — це такий тип, за якого фірма-покупець розширює свою діяльність або на попередній стадії виробничого процесу, або на наступній — до кінцевого споживача.

Конгломеративні — це такий тип консолідації, за якого між собою об'єднуються різні за сферою та специфікацією діяльності компанії (10 903).

Виділяється також їхня головна особливість — циклічність. Вона проявляється в тому, що злиття й поглинання мають хвилеподібний характер, тобто спостерігаються процеси підвищення інтересу до процесів консолідації або їхнього затухання за певних умов ринкової кон'юнктури.

На цей процес впливають:

- можливість зростання компанії;
- стратегія фірми;
- державна антимонопольна політика;
- рівень конкурентів та можливості їхнього зростання;
- стратегія конкурентів;
- рівень корпоративних конфліктів;
- висвітлення ринкової ситуації у ЗМІ;
- інформація фондового ринку та ін.

Американський спеціаліст із процесів консолідації компаній Дінз Грейм визначив такі стадії цього процесу:

Початкова — існує незначна ринкова концентрація, виникають ініціатори консолідації.

Стадія зростання — роль відіграє розмір компанії. Виникають великі гравці, здатні керувати, вони й очолюють процес консолідації. Рівень концентрації галузі досягає 45%.

Стадія спеціалізації — реорганізація фірми. Агресивна політика компанії стосовно конкурентів.

Стадія рівноваги та альянсів — рівень концентрації може досягати 90%, на ринку представлена незначна кількість гравців, що впливають на нього, та суміжні ринки.

Кожен етап має свої складності, вони проявляються в корпоративних конфліктах, пов'язаних з:

- недостатньою кількістю навичок керівництва компанії щодо проведення процесу консолідації;
- проблемою вибору стратегії консолідації;
- аналізом переваг та недоліків консолідації;
- домовленостями з акціонерами та менеджментом компанії, яка поглинається;
- реорганізацією новоствореної корпорації;
- переходом на єдині принципи звітності та правила поведінки;
- реорганізацією компанії тощо.

Проте це не заважає фірмам вступати в процеси консолідації, що можуть надавати ряд переваг компанії. Такі переваги здатна отримати та новостворена компанія, чия консолідація була успішною.

Крім того, існує низка проблем з оцінкою ринку, конкурентів, інвестиційного клімату, важелів утримання контролю після злиття, вибору стратегії й тактики консолідації та післяконсолідаційного управління. Досить часто сам уряд формує таке інституційне поле, що перешкоджає інвестиційним потокам з-за кордону й навіть з вітчизняних джерел. Практики реалізації консолідації бізнесу активно розробляються та впроваджуються в життя як самими компаніями, так і вченими-економістами, постійно еволюціонуючи та пристосовуючись до умов нинішнього ринку.

На думку Д.Кортена, сучасні корпорації і глобалізаційні процеси, що супроводжують їхнє стабільне вкорінення в економічне буття всіх без винятку країн, спричиняють безповоротні катаклізми в соціально-економічному, екологічному та культурному просторі суспільства. Автор зазначає, що глобалізація та розвиток, наприклад, ТНК можуть трактуватись як синонім поглиблення протиріч світового розвитку, зростання соціальної несправедливості, нерівності в розподілі ресурсів, дієвий механізм забезпечення насамперед глобальних економічних і політичних інтересів.

Корпорації в нинішньому суспільстві створили для себе умови, за яких вони здатні значно впливати на ринки й цілі держави: через розподіл трудових,

фінансових, інформаційних та інших ресурсів; через мережу внутрішнього корпоративного ринку встановленням цін; шляхом упровадження нових маркетингових технологій, впливаючи на попит і пропозицію; шляхом симбіозу влади та бізнесу; шляхом злиття й поглинання, акумуляції та активного впровадження інновацій, впливаючи на конкуренцію.

Проте вони не можуть підмінити ринок, на якому представлено ціла низка інших економічних суб'єктів, діяльність яких є цілком виправданою та об'єктивно необхідною, і державу, що через цілу низку механізмів спроможна впливати на ринкову ситуацію. Останній механізм ринкового регулювання (конкуренція) мав, має та матиме всі необхідні засоби для подолання загрозової для ринку й держави політики корпорацій. Це є об'єктивний процес, що має стійку тенденцію до постійного протистояння та пошуку оптимальних шляхів поєднання ринку, держави, суспільства і корпорацій.

Досить часто компанії не перетворюються в одну корпорацію з єдиним центром прийняття рішень, фінансовим центром тощо. Вони укладають між собою контракти на ведення спільного бізнесу, залишаючись юридично різними фірмами. Перевага таких форм консолідації полягає в тому, що великі фірми мають змогу співпрацювати з невеликими інноваційними підприємствами, науково-дослідними установами, середнім бізнесом, не змінюючи системи корпоративного управління, мінімізуючи ризики, присутні в попередній формі консолідації.

Висновок. Таким чином, можна підсумувати, що форми та методи формування корпорацій змінюють саму їхню суть, ведуть до вдосконалення форм корпоративного управління та входження в корпоративні відносини, впливають на цілі держави й ринку, формуючи не просто глобалізовану ринкову систему господарювання, а соціально орієнтовану економічну світобудову, що тяжіє до оптимального поєднання одиничного, спільного і загального; оптимізації кількості та якості, раціонального співвідношення національного, міждержавного та світового елементів економічних систем сучасності, що набувають спільних рис. Оскільки карта нинішнього світу перетворюється на складну мережу кластерів, альянсів та інших об'єднань, що поєднують в собі фірми, підприємства, сфери, галузі, ринки, регіони, держави в складну систему взаємовідносин, в основі якої лежать принципи корпоративізму, доцільно продовжувати аналіз міжнародної теорії та практики корпоративних відносин.

Література

1. Кортен Д. Когда корпорации правят миром / Д. Кортен. — СПб : Агентство «ВИТ», 2002 — 328 с.

2. **Грейм Д.** К победе через слияния. Как обратить отраслевую консолидацию себе на пользу / Д. Грейм. — М. : Альпина Бизнес Букс, 2004. — 252 с. 3. **Задихайло Д. В.** Корпоративне управління : навч. посіб. / Д. В. Задихайло, О. Р. Кібенко, Г. В. Назарова. — Харків : Еспада, 2003. — 688 с. 4. **Кузьмін О.** Економічні проблеми злиття підприємств / О. Кузьмін // Економіка України. — 2003. — №12. — С. 26 — 33. 5. **Постанова КМУ** «Про управління дежавними корпоративними правами» від 15.05.2000 р.

Белоусов Я. І. Злиття й поглинання — форми та методи формування корпорацій в нинішніх економічних системах

У статті досліджено форми й методи формування корпорацій в нинішніх економічних системах, проаналізовано стадії та види злиття й поглинання, виявлена головна їхня особливість, визначено фактори впливу на процеси консолідації.

Ключові слова: корпорація, економічна система, консолідація.

Белоусов Я. И. Слияние и поглощение — формы и методы формирования корпораций в нынешних экономических системах

В статье исследованы формы и методы формирования корпораций в современных экономических системах, проанализированы стадии и виды слияния и поглощения, выявлена главная их особенность, определены факторы влияния на процессы консолидации.

Ключевые слова: корпорация, экономическая система, консолидация

Belousov Y. I. Combination and absorption are the forms and methods of corporations formation in modern economical systems

In the article forms and methods of formation of corporations in modern economic systems are considered, kinds, stages of merges and absorption and their feature are analysed. Factors of influence on consolidation processes are investigated.

Key words: corporation, economical system, consolidation